

# ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ STRATEGIE

(2020 – 2024)

*Základní škola a Mateřská škola, Horní Suchá, příspěvková organizace*



## **Obsah:**

1. Základní údaje o škole
2. Vymezení základních pojmů
3. Charakteristika základní školy
  - 3.1. Charakteristika mateřské školy
4. Aktuální stav
5. Personální zajištění prevence
6. Cíle ŠPS (dlouhodobé, střednědobé, krátkodobé)
7. Způsob realizace
  - 7.1. Klíčové vyučovací oblasti
  - 7.2. Preventivní témata ve vyučovacích předmětech
  - 7.3. Kompetentní znalosti
  - 7.4. Primární prevence v rámci školní docházky
  - 7.5. Formy práce
8. Vyhodnocení ŠPS
9. Kontakty
10. Legislativa
11. Postup při řešení jednotlivých situací



## 1. Základní údaje o škole

<b>Adresa:</b>	Těrlická 969/24, 73535 Horní Suchá
<b>IČ:</b>	75029324
<b>Www stránky školy:</b>	www.zs-hornisucha.cz
<b>Kontakt:</b>	59 642 56 94
<b>Ředitelka školy:</b>	Mgr. Romana Zahradníková
<b>Školní metodik prevence:</b>	Mgr. Markéta Domesová
<b>Dostupnost školní dokumentace:</b>	- webové stránky školy - na vyžádání na podatelně - v písemné podobě ve vestibulu školy
<b>Adresa pro doručování dokumentů:</b>	Těrlická 969/24, 735 35 Horní Suchá
<b>Adresa pro elektronickou poštu:</b>	zs.hornisucha@centrum.cz
<b>Zřizovatel:</b>	Obec Horní Suchá, Sportovní 2/3, 735 35 Horní Suchá

## 2. Vymezení základních pojmů

Školní preventivní strategie je dlouhodobý preventivní program pro školy a školská zařízení. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů. Vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu, jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle, je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována. Oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových forem chování, zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Má dlouhotrvající výsledky, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování. Pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností. Podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity). Poskytuje podněty pro zkracování Minimálně preventivního programu.

Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- b) záškoláctví,
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- e) spektrum poruch příjmu potravy,

- f) negativní působení sekt,
- g) sexuální rizikové chování

Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti.

**Specifická primární prevence** – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

**Nespecifická primární prevence** – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

**Efektivní primární prevence** – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládnání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládnání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitnosti, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

**Neúčinná primární prevence:**

- a) zastrašování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

### **3. Charakteristika základní školy**

Naše základní škola se nachází v centru obci Horní Suchá, blízko sídliště, což je výhodou pro většinu žáků, kteří zde bydlí. Je úplnou základní školou s devíti ročníky. Součástí školy je mateřská škola, školní družina a školní jídelna. Školu navštěvují převážně žáci z Horní Suché, někteří však dojíždí z nedalekého Havířova, Albrechtic a Stonavy.

V současné době navštěvuje I. stupeň 216 žáků + 10 dětí přípravnou třídu a II. stupeň 159 žáků. Celkový počet žáků je 385. Do školní družiny chodí 80 žáků od první do čtvrté třídy. MŠ navštěvuje 91 dětí.

Pedagogický sbor tvoří ředitelka, zástupce ředitele, 24 učitelů, 4 asistentky pedagoga a 3 vychovatelky ŠD. V MŠ působí 8 učitelek, 1 asistentka a 1 chůva.

Naše škola je otevřená všem žákům bez ohledu na sociální situaci, či jiné znevýhodnění, tradičně v plné míře integrujeme žáky s ADHD, SVPU a jiné žáky, vyžadující individuální přístup k výuce.

Vybavení školy je na velmi dobré úrovni a neustále se modernizuje. Má bezbariérový přístup (výtah z venkovní strany) i bezbariérové toalety. Okna v přízemí, na 1. a 2. patře jsou opatřena venkovními žaluziemi, které zabraňují přehřívání učeben. Škola má 11 kmenových tříd pro žáky 1. stupně, 7 pro žáky 2. stupně a přípravnou třídu. Pedagogové mají k dispozici kabinety a sborovnu. Všechny učebny i kabinety jsou vybaveny ICT a v každé třídě je IAT. Škola má počítačovou učebnu, kde je 25 PC pro žáky a 1 pro učitele. Z dalších odborných učeben je na škole učebna přírodopisu, chemie, fyziky a hudební výchovy. K vyučování tělesné výchovy slouží tělocvična, sportovní hala a venkovní hřiště se svou běžeckou dráhou. Na školním pozemku se také nachází prostor pro venkovní vyučování, který mohou pedagogové s žáky využívat při vhodném počasí.

### **3.1. Charakteristika mateřské školy**

MŠ se nachází v panelové zástavbě nového sídliště v Horní Suché jako čtyřtřídní MŠ, s kapacitou 120 dětí.

Několikrát prošla opravami, naposledy v roce 2002, kdy byla provedena nádstavba, ve které se nachází obecní byty.

Do školního roku 2019 / 2020 byly v MŠ 4 věkově smíšené třídy – zpravidla dětí 3 - 7 let.

Ve školním roce 2020 / 2021 nastoupilo 91 dětí a vzhledem k povinnému předškolnímu vzdělávání jsou 4 homogenní třídy:

- 1. Třída – 24 dětí – 5 - 6 let
- 2. Třída – 24 dětí – 4 - 5 let
- 3. Třída – 19 dětí – 2 - 3 roky
- 4. Třída – 24 dětí – 5 - 6 let

O děti pečuje 8 kvalifikovaných pedagogických pracovníků, školní asistentka, chůva, 2 provozní pracovníce a 1 pracovníce kuchyně.

Budova MŠ je obklopena velkou přírodní zahradou, ta byla financována obcí Horní Suchá a otevřena v září 2016. Jako ZŠ, tak i MŠ se neustále modernizuje. Z důvodu bezpečnosti dojde v nejbližších letech k opravě asfaltových ploch a obnově prolézaček.

Vzdělávání dětí je uskutečňováno ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne vyskytnou. Veškeré snažení pedagogů směřuje k tomu, aby děti radostně a tvořivě prožívaly dny trávené ve školce. Velká péče je věnována spolupráci se zákonnými zástupci – celoškolkové i třídní akce, nástěnky, webové stránky MŠ, denní rozhovory.

V MŠ je vytvořen minimální preventivní program.

#### **4. Popis aktuálního stavu**

Mezi silné stránky naší školy patří individuální přístup, využívání různých metod výuky (které vedou žáky ke zvládnutí různých dovedností), akceptování výchovných opatření, kolektivní práce (tolerance názorů druhých), dobrá spolupráce s rodiči (Sdružení rodičů při základní škole), výborné materiální vybavení školy (žáci se seznamují s moderní technikou). Ve škole existuje školní parlament, kde se zvolení žáci mohou realizovat. Vždy po určitém období je vydán informační leták, který sděluje, čemu se školní parlament věnoval a čím se v budoucnu bude zabývat. Učitelé mají zájem o sebevzdělávání, budují si vzájemnou důvěru mezi sebou a žáky, preferují otevřenou komunikaci s rodiči, existuje kolegiální výpomoc.

Jelikož se v minulých letech řešily případy slovních a vulgárních napadení nejen mezi žáky, ale i na pracovníky školy, je nutné se zaměřit na oblasti těchto rizik. Nejvíce se však naše škola potýká s problémem podezření na skryté záškoláctví. Někteří sociálně slabší rodiče mají minimální zájem o prospěch a chování svých dětí a málo se i zapojují do různých akcí školy. V nevelké míře se objevuje i experimentování či užívání tabáku, což musí vést k většímu důrazu na prevenci.

Vzhledem k charakteristice naší školy je vhodné zaměřit se na nové budování třídních kolektivů na druhém stupni (respektive v šestých třídách), na toleranci integrovaných žáků se specifickými poruchami učení, na spolupráci žáků nejen s pedagogy, ale i s asistenty pedagogů. V okolí školy se vyskytují prodejny s alkoholem a tabákovými výrobky, tudíž můžeme poukázat i na tyto oblasti rizik. Jelikož se naše škola nachází v bezprostřední blízkosti hlavní silnice a mnoho žáků je dojíždějících, je velmi žádoucí dbát na bezpečnost našich žáků, intenzivně se věnovat dopravní výchově.

#### **5. Personální zajištění ŠPS**

Základ realizačního týmu tvoří ŠMP, VP, SP, vedení školy, vedoucí MŠ a 2 učitelé z 1. a 2. stupně, kteří zajišťují činnost školního poradenského pracoviště. Do týmu patří také celý kolektiv pedagogů, především třídní učitelé. Kompetence jednotlivých členů preventivního týmu jsou podrobně popsány ve školní preventivní strategii. Preventivní tým se pravidelně schází po celou dobu školního roku. Pokud situace vyžaduje okamžitý zásah, vše řeší ŠMP ve spolupráci s VP. Společně vedou šetření, konzultují následující postup v souladu s platnou legislativou, vše se dokumentuje. Jestliže je situace vážnější, informují se další strany (PČR, sociální úřad apod.)

Ředitelka ZŠ	Mgr. Romana Zahradníková
Školní metodik prevence	Mgr. Markéta Domesová (začínající, studující ŠMP)
Výchovný poradce	Mgr. Petr Antoš
Speciální pedagog	Mgr. Hana Hřčková
Vedoucí MŠ	Bohunka Velíšková
Učitelka přípravné třídy	Bronislava Lysáčková
Zástupce učitele pro 1. stupně	Mgr. Lenka Machancová
Zástupce učitele pro 2. stupně	Mgr. Stanislava Brodová

### Ředitel školy

- Sleduje efektivitu prevence rizikových forem chování
- Shromažďuje podklady z oblasti primární prevence pro výroční zprávu školy
- Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole
- Umožňuje pedagogům další vzdělávání v oblasti primární prevence

### Školní metodik prevence

- Připravuje preventivní program školy a koordinuje jeho plnění
- Vytváří ŠPS a MPP, vyhodnocuje jejich efektivitu
- Vede dokumentaci o své činnosti
- Realizuje preventivní aktivity a vyhodnocuje je
- Spolupracuje s výchovným poradcem při řešení aktuálních problémů
- Mapuje projevy rizikového chování mezi žáky
- Spolupracuje s odbornými poradenskými pracovišti, rodiči, žáky
- Poskytuje žákům, rodičům a pedagogům informace z oblasti rizikového chování

### Výchovný poradce

- Spolupracuje s PPP, SPC, vede evidenci vyšetřovaných a integrovaných žáků
- Zajišťuje všechny náležitosti spojené s volbou povolání
- Zpracovává přihlášky ke studiu na SŠ
- Vyhodnocuje úspěšnost žáků v přijímacím řízení
- Projednává výchovné problémy se zákonnými zástupci, žáky a pedagogy
- Je součástí preventivního týmu, řeší aktuální výchovně vzdělávací problémy žáků a navrhuje postupy a jejich řešení
- Vede dokumentaci o své činnosti

### Školní speciální pedagog

- Vykonává činnost zaměřenou na odbornou podporu integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a všech ostatních žáků, kteří potřebují speciálně pedagogickou podporu založenou na krátkodobých nebo dlouhodobých podpůrných opatření



- Zajišťuje metodickou pomoc učitelům integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- Metodicky vede učitele ke zpracování IVP
- Vede dokumentaci o integrovaných žáků a žáků s vývojovými poruchami učení
- Zajišťuje speciální pomůcky a didaktické materiály
- Vytváří podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

#### Pedagogové

- Spolupracují s ŠMP a VP
- Monitorují a zachycují projevy rizikového chování mezi žáky
- Podílí se na primární prevenci v rámci svých předmětů, realizují konkrétní preventivní aktivity v souladu s ŠPS
- Spolupracují s rodiči (třídní schůzky, komunikace přes Bakalář)

## 6. CÍLE ŠPS

### DLOUHODOBÉ CÍLE

- zlepšovat příjemné sociální klima školy a kvalitu vzájemných vztahů žáků v kolektivu
- osvojování si potřebných hygienických návyků a sociálních dovedností, vedení k zdravému životnímu stylu
- zaměřování se na problematické trendy a jejich výskyt ve škole
- Důsledně vést žáky k dodržování stanovených pravidel
- omezení úmyslného zameškávání školního vyučování
- prohloubení komunikace mezi vrstevníky a dospělými
- vést žáky k vzájemné pomoci, ohleduplnosti a toleranci vzájemných odlišností
- zkvalitňování práce pedagogického sboru
- řešení konfliktů nenásilnou formou

### STŘEDNĚDOBÉ CÍLE

#### *SPOLUPRÁCE S KOLEGY*

- Spolupráce MPP, VP, vedení školy a celého týmu pedagogů
- Kvalitní spolupráce pedagogů při vyskytnutí se problému
- Komunikace učitel – žák, učitel – rodič
- Důslednost a neústupnost při vulgárních a agresivních projevech
- Vedení třídnických hodin

#### *PRÁCE S ŽÁKY*

- Možnost svěřit se TU, MP, VP, SP nebo jakémukoli pedagogickému pracovníkovi
- Možnost využít schránky důvěry či svěřit se přes email
- Podpora řešení svých problémů

- Umožnění pohodové existence ve škole a individuálního rozvoje osobnosti

#### *SPOLUPRÁCE S RODIČI*

- Dostatečná informovanost o (třídní schůzky) o aktivitách v rámci MPP, nabídce volnočasových aktivit, možných rizicích a nežádoucích patologických jevech
- Včasná omluva absence
- Dle aktuální potřeby pozvání k osobnímu pohovoru

#### KRÁTKODOBÉ CÍLE

- Zaměřit se na problematiku vztahy mezi žáky
- Důsledně sledovat skryté záškoláctví a ihned ho řešit
- Sledovat projevy rizikového chování
- Utužovat vztahy mezi školou a rodinou
- Zlepšit práci v třídnických hodinách
- Realizovat tradiční, ale i nové školní akce

#### *Práce s žáky*

- a) Dotazníky (např. zjišťování vztahů mezi spolužáky)
- b) Řešení aktuálních situací ve škole
- c) Zapojení žáků co nejvíce do aktivit mimo školní vyučování
- d) Rozvoj důležitých kompetencí (např. umění říct NE, vyjádření svého názoru apod.)
- e) Prevence šikany
- f) Podpora žákovské rady
- g) Školní akce v rámci běžné školní výuky

#### *Práce s rodiči*

- a) Seznámit je s prací ŠMP, VP, ŠSP
- b) Vést ke komunikaci přes Bakaláře
- c) Zapojovat je do školních aktivit

## 7. ZPŮSOB REALIZACE

### 7.1. Klíčové vyučovací oblasti

- oblast přírodovědná - např. fyziologie, biologie člověka, biologické účinky drog, chemické aspekty drog
- oblast zdravého životního stylu - např. výchova ke zdraví, osobní a duševní hygieně, podmínky správné výživy, trávení volného času
- oblast společenskovední - např. proces socializace jedince, užší a širší společenské prostředí, jedinec ve vzájemné interakci se sociálním prostředím
- oblast rodinné a občanské výchovy - např. postavení rodiny ve společnosti, vedení domácnosti, zdravý vývoj a příprava na život, formy komunikace, zvyšování sociální kompetence dítěte, subjekty participující v oblasti prevence drog
- oblast sociálně právní např. právní aspekty drog, práva dítěte, význam a cíle reklamy
- oblast sociální patologie např. postoj společnosti ke zneužívání drog, delikventní chování, kriminalita, xenofobie, šikanování, rasismus

### 7.2. Preventivní témata ve vyučovacích předmětech

- Rodinné výchovy
- Občanské výchovy
- Chemie, přírodopisu, přírodovědy
- Prvouky
- Vlastivědy, zeměpisu a dějepisu
- Českého jazyka
- Tělesné výchovy

Různé aspekty preventivního působení jsou mezipředmětově koordinovány. Prevenci provádíme i tehdy, když nastane vhodná situace (např. dotazy dětí, problémy ve třídě)

### 7.3. Kompetentní znalosti

#### I. Stupeň

Na konci 5. ročníku by děti měly umět:

- Definovat rodinu jako zázemí a útočiště
- Zvládat rozdíly v komunikaci s dětmi a dospělými
- Mít základní sociální dovednosti
- Umět se chránit před cizími lidmi
- Mít základní zdravotní návyky

- Umět si správně zorganizovat svůj čas
- Rozlišit léky a návykové látky
- Znat následky užívání návykových látek
- Odmítat

## II. Stupeň

Před opuštěním ZŠ by žáci měli znát a umět:

- Pojmenovat základní návykové látky (znát jejich účinky na lidský organismus)
- Orientovat se v problematice závislosti
- Znat základní pravidla normy
- Vědět, kde jsou kontaktní místa pro danou problematiku
- Posilovat své sebevědomí
- Správně se rozhodovat, odmítat
- Zaujímat zdravé životní postoje
- Orientovat se v problematice sexuální výchovy
- Bránit se různým formám násilí, vědět, kde hledat pomoc
- Zvládat základní sociální dovednosti

### **7.4. Primární prevence v rámci školní docházky**

#### 1. – 2. ročník

- osobní bezpečí
- základní hygienické návyky
- rodina – bezpečné místo
- zdraví a jeho ochrana
- režim dne

#### 3. – 5. ročník

- dopravní výchova
- Zdravá výživa
- prevence kouření a alkoholu

- třídní klima
- (NE)bezpečný internet

### 6. ročník

- klima třídy (třídnické hodiny)
- adaptace na II. stupeň
- komunikace (např. způsob odmítání)
- sociální role (majetková nerovnost)
- režim dne

### 7.ročník

- beseda (dle možnosti)
- třídnické hodiny
- LVVZ
- vztahy dívky – chlapci (láska, sex, šikana, lidská práva, pohlavní nemoci)
- drogy (zdravý životní styl, návykové látky)
- problémy náboženství

### 8.ročník

- drogy (zdravý životní styl, nejčastěji užívané látky, duševní a sociální změny u závislého člověka)
- sexuální výchova (sex. deviace, promiskuita, pohlavně přenosné nemoci)
- agresivita, šikana, různé formy násilí
- beseda (dle možnosti)

### 9.ročník

- volba povolání
- komunikace (potřeby dítěte, schopnosti, dovednosti)
- ochrana člověka za mimořádných okolností
- drogy (zneužívání návykových látek)
- sexuální výchova (volba životního partnera, zdravé sexuální chování, antikoncepce)
- duševní a tělesná hygiena

### 7.5. Formy práce

- Podpora školních žákovských aktivit (soutěže, prezentace, kulturní vystoupení)
- Podpora mimoškolních aktivit (kroužky, soutěže, sportovní olympiády, cyklistický závod, lampionový průvod, Vánoční koncert a jarmark, Den Země, Jarní koncert, Den dětí – Radovánky aj.)
- Besedy dle aktuální nabídky
- Prezentace výsledků a úspěchů žáků (nástěnky, webová stránka školy, školní rozhlas, školní časopis, informátor obce Horní Suchá)
- Dotazníky (klíma třídy, návykové látky, postoje žáků ke škole aj.)
- Projekty (Zdravý životní styl, Moderní je nekouřit aj.)
- Důraz na dopravní výchovu
- Řešení aktuálních rizikových projevů žáků (agresivita, vandalismus, záškoláctví atd.)
- Sledování psychických a fyzických stavů žáků
- Vzdělávání pedagogů v rámci oblasti prevence
- Spolupráce vedení školy a pedagogického sboru
- Spolupráce rodiny a školy (třídní schůzky, konzultační hodiny, komunikace přes Bakaláře, schránka důvěry)
- Spolupráce školy s PPP, SPC, OSPOD, PČR a ostatními organizacemi

## 8. VYHODNOCENÍ ŠPS

ŠPS se vyhodnotí metodikem prevence vždy jednou ročně v rámci evaluace minimálního preventivního programu. Je součástí výroční součástí školy. ŠMP každý rok vyplňuje výkaz pro daný školní rok na stránkách [www.preventivni-aktivity.cz](http://www.preventivni-aktivity.cz)

Jednotlivé školní aktivity se vyhodnocují hned po jejich realizaci, nejčastěji přes webové stránky školy, nástěnku či informátor obce Horní Suchá.

Ke zjišťování třídního klimatu či vztahů mezi žáky jsou používány dotazníky. ŠMP seznámí třídní učitele s jejich výsledky.

Při výskytu rizikového chování se případ eviduje a okamžitě řeší.

## 9. KONTAKTY

Policie ČR	158
Rychlá zdravotní pomoc	155
Městská policie	156
Hasiči	150
Tísňové volání	112
Linka důvěry Havířov	596 505 323
Pedagogicko psychologická poradna Karviná	597 582 370
Pedagogicko psychologická poradna Havířov	597 582 372
Centrum psychologické pomoci Karviná	596 318 080
Centrum drogové pomoci Havířov	596 884 854
Dětský psycholog Havířov	596 410 543
SPC Frýdek Místek	558 438 644
Dona – pro osoby ohrožené domácím násilím	251 511 313

## 10. LEGISLATIVA

### LEGISLATIVA

(Moravskoslezský kraj – aktualizováno k 23. prosinci 2019)

Přehled základní legislativy:

**Úmluva o právech dítěte** vyhlášeno ve Sbírce zákonů č. 104/1991

Postavení Úmluvy o právech dítěte v právním řádu ČR je dáno článkem **10 ústavního zákona č. 1/1993, Sb. Ústavy ČR**

Mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách ČR ratifikované a vyhlášené na našem území, obecně závazné mají přednost před zákonem

Postavení a ochrana dítěte upravuje I ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR

**Z Čeho vycházíme?**

**ze Školského zákona 561/2004 novela školského zákona a některých dalších zákonů vyhlášené pod**

**č. 82/2015 Sb.**

**Co nás zajímá:**

**§ 21 práva žáků, studentů a zákon. zástup. dětí a nezletilých žáků**

**§22 povinnosti žáků, studentů, zákon. zást. dětí a nezletilých žáků**

## **§ 22a - Práva pedagogických pracovníků**

## **§ 22b - Povinnosti pedagogických pracovníků**

## **§29 bezpečnost a ochrana zdraví ve školách**

### **§ 30 školní řád, vnitřní řád**

(1) Ředitel školy vydává školní řád; Ředitel školského zařízení vnitřní řád. Školní řád a vnitřní řád upravuje

a) podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci ve škole nebo školském zařízení,

b) provoz a vnitřní režim školy nebo školského zařízení,

c) podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,

d) podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů.

(2) Školní řád obsahuje také pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a studentů.

(3) Školní řád nebo vnitřní řád může omezit nebo zakázat používání mobilních telefonů nebo jiných elektronických zařízení dětmi, žáky nebo studenty, s výjimkou jejich používání v nezbytném rozsahu ze zdravotních důvodů. (účinné od 11. 7. 2020)

(4) Školní řád nebo vnitřní řád zveřejní ředitel na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance, žáky a studenty školy nebo školského zařízení a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých dětí a žáků.

### **§31 výchovná opatření**

Odst. (1)

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněčné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského



zařízení. V případě zvláště závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem ředitel vyloučí žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. To neplatí pro zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a zařízení pro preventivně výchovnou péči podle zákona upravujícího ústavní a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněčně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) Zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

(4) O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu. O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.

(5) Dopustí-li se žák nebo student jednání podle odstavce 3, oznámí ředitel školy nebo školského zařízení tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl.

## **PŘESTUPKY**

### **§ 182a**

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

a) jako zákonný zástupce

1. nepřihlásí dítě k zápisu k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4,

2. nepřihlásí dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání podle § 34a odst. 2,

3. zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka nebo o povinné předškolní vzdělávání dítěte,

b) jako osoba, která přišla do styku s informacemi veřejně nepřístupnými, poruší povinnost mlčenlivosti o informacích veřejně nepřístupných podle § 80b odst. 4, nebo

c) jako osoba odpovědná za přijetí nebo splnění opatření k odstranění nedostatků zajištěných při inspekční činnosti podle § 174 odst. 2 písm. b), c) a d) ve lhůtě stanovené Českou školní inspekcí tato opatření nepřijme nebo je nesplní.

(2) Za přešupek podle odstavee 1 písm. a) lze uložít pokutu až do 5000 Kč. Za přešupek podle odstavee 1 písm. b) lze uložít pokutu až do 500000 Kč. Za přešupek podle odstavee 1 písm. c) lze uložít pokutu až do 50000 Kč.

(3) Přestupky podle odstavee 1 písm. b) v prvníu stupni projednává ministerstvo.

(4) Přestupky podle odstavee 1 písm. c) v prvníu stupni projednává Česká školní inspekce. Pokuty za tyto přešupky vybírá a vymáhá Česká školní inspekce.

**Vyhláška 256/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č.48/2005 Sb. - o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.**

§15 odst. (1)- Při použití klasifikace se chování žáka ve škole a na akcích pořádaných školou hodnotí na vysvědčení stupni:

- a) 1- velmi dobré,
- b) 2- uspokojivé,
- c) 3- neuspokojivé.

§17

Odst. (3)- při porušení povinností stanovených školním řádem lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložít:

- a) napomenutí třídního učitele
- b) důtka třídního učitele
- c) důtka ředitele školy (uložení pouze po projednání na pedagog. radě)

**Novelizace navazujících právních předpisů (Vyhláška č. 72/2005 Sb.) O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních - Vyhláška 197/2016 Sb., s účinností od 1.9. 2016**

Anotace - směrem k prevenci:

**Obsah poradenských služeb (§ 2, písm. d) kromě jiných činností se jedná o:**

prevenci a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, prevenci různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací.

**Poradna §5:**

Odst. (1) Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků.

Odst. (3) Poradna (kromě jiného):

l) poskytuje metodickou podporu škole a školskému zařízení při poskytování poradenských služeb a podpůrných opatření,

l) prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence.

§7(1) ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole **školním poradenským pracovištěm**, ve kterém působí zpravidla výchovný poradce a ŠMP, kteří spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem...

§7(2) ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené zejména na:

- a) poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
- b) sledování a vyhodnocování činností zvolených podpůrných opatření,
- c) prevenci školní neúspěšnosti,
- d) kariérové poradenství spojující vzdělávací, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,
- e) podporu vzdělávání a sociálního začleňování žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami,
- f) podporu vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných,
- g) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi a vytváření příznivého sociálního klimatu pro přijímání kulturních a jiných odlišností ve škole a školském zařízení,
- h) včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů
- i) předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace,
- j) průběžné vyhodnocování účinnosti preventivních programů uskutečňovaných školou,
- k) metodickou podporu učitelům při použití psychologických a speciálně pedagogických postupů ve vzdělávací činnosti školy,
- l) spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci,
- m) spolupráci školy při poskytování poradenských služeb se školskými poradenskými zařízeními.

§7(3)

škola zpracovává a uskutečňuje program poradenských služeb ve škole, který zahrnuje popis a vymezení rozsahu činností pedagogických pracovníků uvedených v odstavci 1, preventivní

program školy včetně strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikaně a dalším projevům rizikového chování.

**vyhláška č. 27/2016 Sb. - O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných - s účinností od 1. 9. 2016 - cílem je vytváření rovných podmínek a příležitostí ve vzdělávání - nahrazuje Vyhlášku č. 73/2005 sb.,**

**Vyhláška č. 48/2005 Sb., O základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.**

**Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.**

**Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních**

> Specializační činnost a specializační příplatek

**Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce**

§ 133 Specializační příplatek pedagogického pracovníka

Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává take specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2000 Kč měsíčně.

**Zákon 317/2005 Sb. O Dalším vzdělávání pedagogických pracovníků (...)**

§ 9 Studium k výkonu specializovaných činností

**Novela zákona 359/1999 Sb., O sociální právní ochraně dětí, provedená zákonem č. 401/2012 Sb.- o provedení některých ustanovení zákona o sociálně - právní ochraně dětí**

§1 —Sociálně právní ochranou dětí se rozumí zejména

- a) Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny

**§6**

Sociálně právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

- a) jejichž rodiče

**1. zemřeli**

**2 neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti**

**3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti**

b) Které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do jejich výchovy;

c) Které vedou záhalčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo jiné návykové látky, jsou ohroženi závislostí, žijí se prostitutkami, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší 15-ti let, spáchaly čin, který by byl jinak trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyz. osob odpovědných za výchovu dítěte

e) na kterých byl spáchan trestný čin, ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní život nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

**Pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.**

**§7 (2)** každý je oprávněn upozornit OSPOD na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti (§6)

## **§8**

1) Dítě má právo požádat orgány sociálně- právní ochrany dítěte a zařízení sociálně právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů (7) přísluší ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy a školská zařízení a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv, tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc.

Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

### **§10 (1) Obecný úřad je povinen**

a) Vyhledávat děti uvedené v §6

b) Působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti

c) Projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte

d) Projednat s dítětem nedostatky v jeho chování

e) Sledovat, zda na základě kontrolních opatření zamezeno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující.

### **§10 (e) Obecný úřad je povinen**

Pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin a to ve spolupráci s rodiči, se zástupci škol a škol. zaříz., Policie ČR, státních zástupců, pracovníků ve zdravot. a dalších odborníků .....

## **§10**

**(4) - státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení,** popřípadě další zařízení určená pro děti jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v §6 (1), a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se takové skutečnosti dozví.

§57

(1) „zaměstnanci OSPOD jsou povinni zachovat mlčenlivost o osobě, která upozornila OSPOD na skutečnosti (7).“

## **Výchovná opatření**

### **§13**

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte

## **11. POSTUP PŘI ŘEŠENÍ JEDNOTLIVÝCH SITUACÍ**

### **TABÁK**

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Pedagogický pracovník postupuje podle školního řádu školy, o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy. V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka. V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc. Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

### **ALKOHOL**

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí. V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: O události sepíše stručný

záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy. V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc. Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky. Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte. V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace. Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů. V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno výše. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Postup při nálezů alkoholu ve škole:

*V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:*

- Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- Zpracují stručný záznam o události.

*V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto:*

- Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
- O nálezů sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
- O nálezů vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.

- V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

## **ŠIKANA**

### ***Charakteristika šikanování***

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy.

Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

### ***Projevy šikanování***

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

1. Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
2. Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
3. Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.



## **Dokumenty**

- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č.j. 24 246/2008-6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení, č.j.: 21291/2010-28)
- Zákon č. 561/2004 S., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění

## **Prevence šikanování**

Základem prevence šikanování a násilí na škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Škola při efektivní realizaci prevence šikanování usiluje o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporuje solidaritu a toleranci,
- podporuje vědomí sounáležitosti
- posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

## **Postupy řešení šikanování**

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR. V

případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

### **Metody vyšetřování šikanování:**

#### **počáteční šikana (se standardní formou)**

Při vyšetřování lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

#### **Pokročilá šikana (s neobvyklou formou)**

– výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

#### **Výchovná opatření**

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování.
- Převezení do jiné třídy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

## **Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování**

### **1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování** mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!

### **2. Přímé znaky šikanování** mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je obětí neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

**Rodiče** žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Vypracovala Mgr. Markéta Domesová

1.9.2020

